

Mateja RAJH¹

Dečkov boj za slovenski jezik

Danes zelo malo poznamo delo in prizadevanja nekaterih slovenskih politikov, ki so več kot sto let nazaj krojili usodo slovenskega naroda. Eden izmed njih je tudi dr. Ivan Dečko, politik, poln idealov in energije. Pri svojem delu je bil zelo podkovan, zato so ga politični krogi spoštovali in hkrati trepetali pred njegovo vnamo, doseči zastavljene cilje. Slovenci smo se vseskozi morali boriti za svoje pravice, med njimi so bile zahteve po slovenskem jeziku v šolah in uradih, za kar se je zagrizeno boril prav Dečko.

Ključne besede

Ivan Dečko, politik, poslanec, slovenščina v šolah in uradih

Povsod po državi, tudi na Spodnjem Štajerskem, so bili na sodiščih in uradih zaposleni nemški ali pa vsaj nemško misleči uslužbenci. Uradni jezik je bil nemški, ki pa je bil slovenskemu ljudstvu nerazumljiv. Tudi v že obstoječih šolah v mestih in trgih je bil učni jezik nemški. To je bil način podjarmljenja slovenskega prebivalstva – s ponemčevanjem.²

Od leta 1876 so postajali boji zaradi učnega jezika v ljudskih šolah vse ostrejši, saj je nemška agitacija slovenskemu kmetu vcepljala prepričanje, da brez nemškega jezika njihovi otroci ne bodo imeli prihodnosti. Dr. Ivan Dečko se je loteval tega vprašanja s pomočjo dr. Josipa Serneca.³ Za večje število spodnještajerskih občin sta izdelala predloge in sklepe, v katerih sta določila, koliko let naj se v ljudskih šolah poučuje v slovenskem jeziku in od katerega leta naprej se sme učiti nekaj ur tedensko tudi nemški jezik. Občina za občino je to naznanjala štajerskemu deželnemu šolskemu svetu, ki je moral te sklepe začeti spoštovati v smislu veljavnih šolskih zakonov.⁴

Kot večina slovenskih politikov je tudi Dečko začel svoje politično delovanje kot novinar.⁵ Sodeloval je pri Slovenskem narodu, Slovenskem gospodarju, Miru, Ljubljanskem zvonu, Domovini ter pri Südsteirische Post, katerega urednik je bil nekaj časa. S svojimi članki je kar 20 let vplival na politiko na slovenskem Štajerskem. Bil je naprednjak in se ni zanimal za drugače usmerjene sodelavce. Menil je namreč, da so tudi nemški časniki za Slovence nujno potrebni, saj se je tako sploh slišal njihov glas.⁶

Že kot visokošolec je naredil vtis, ko je leta 1881 v Slovenskem narodu objavil članek »Koroškim rodoljubom v poudarek« in opozoril na veliko germanizacijo koroških Slovencev. Korošce je obtožil, da se ne borijo dovolj za veljavo slovenskega jezika v šolah in jim dajal za vzgled štajerske Slovence. Svoj poziv koroškemu Slovincem je čez tri tedne ponovil in dodal, da se v časopisu Deutsche Zeitung norčujejo iz njih (po njihovem se ti gorski kmetje svoje narodnosti sploh ne zavedajo). Vložen trud v narodno zavest koroških Slovencev se je izplačal. Nastal je prvi slovenski koroški časnik Mir, v katerem je naslovil dopis na urednika, naj nabirajo naročnike v vsaki vasi. Že konec prvega leta so omenjeni časnik tiskali v 2100 izvodih in na Koroškem je pridobil velik ugled. Njegova skrb za koroške Slovence se je še nadaljevala – v novem časniku je pisal, da na Koroškem nimajo niti ene slovenske šole in da so se tudi Čehi v Občinah Poštorna in Lahovci pritožili na državno sodišče in zmagali. Pozival je k vztrajnemu in neustrašnemu boju za svoje pravice, ki jih bodo le tako tudi dobili.⁷

1 **Mateja Rajh**, prof. zgodovine in nemščine, Ljudska univerza Murska Sobota.

2 Zgodovinski arhiv Celje (dalje ZAC), Osebni fond dr. Ivana Dečka 1895–1908, Spomini, str. 2.

3 Josip SERNEC (1844–1925), politik in gospodarstvenik v Slovenski Bistrici. Študiral pravo na Dunaju in leta 1876 odprl lastno pisarno v Celju. Že zelo zgodaj se je začel udeleževati v slovenskem narodnem in političnem življenju. Govoril je na volilnih shodih in objavljajl v Slovenskem narodu. Na njegovo pobudo se je ustanovila celjska posojilnica, bil je soustanovitelj dijaške kuhinje, pevovodja v celjski čitalnici in več let starosta društva Sokol. V borbi za enakopravnost slovenščine je moral prestati več disciplinskih preiskav. V letih 1884–1902 je bil v štajerskem deželnem zboru, vmes pa še devet let namestnik štajerskega deželnega glavarja. Slovenski bibliografski leksikon (dalje SBL), 3. knjiga, 1960–1971, str. 294–295.

4 Sernec, 1927, str. 61.

5 Jutro, 1938, št. 256, str. 5.

6 Kukovec, 1938, str. 49–50.

7 Prav tam, str. 45–48.

Občine so kmalu začele prositi za dovoljenje delovanja slovenskih šol. Velike zasluge za to se pripisujejo tudi dr. Vošnjaku,⁸ ki se je zanje zavzemal v državnem zboru, in Einspielerju⁹ za trud v deželni zbor. Dr. Dečko je redno opozarjal, naj ne počivajo na lovorikah, če želijo na Koroškem obdržati obstoječa meja.¹⁰

Slovensko narodno enakopravnost in posluževanje slovenskega jezika v šolah in uradih je leta 1882 obravnaval v časniku Slovenski narod, z naslovom »*Zakaj Slovenci v jezikovnih vprašanjih tako malo dosežemo*«. Trdil je, da je treba biti vztrajen in doseči enakopravnost z zakoni, kajti v vseh zakonih je ta enakopravnost predvidena, vendar bi morala imeti razna področja posebne izvršilne zakone. Napaka slovenskega naroda je bila, da se prizadete občine niso pritožile in niso kritizirale kršenja pravic slovenskemu narodu. To je očital predvsem slovenski inteligenci, ki naj bi se zavzemala zase in za slovenskega kmeta.¹¹

Dečko je zelo hitro zaslovel tudi kot pravnik. S svojo nacionalno vnemo je leta 1887 dosegel prvi slovenski vpis v zemljiški knjigi na Štajerskem. Zelo dobro je bil podkovan v političnih in pravnih zadevah, zato so se ga na Dunaju in v Gradcu bali. Še istega leta je napisal prošnjo na deželni šolski svet in pritožbe na šolsko ministrstvo ter se upiral njihovemu ukazu, po katerem bi bilo treba s tretjim šolskim letom poučevati v nemškem jeziku. Dosegel je, da se je od takrat dalje poučevalo v šolah v materinem jeziku.¹² Ves svoj prosti čas je namenil boju za ohranitev slovenskega jezika in iskanju pravice zatrtga naroda.¹³

Največ zaslug ima Dečko za svoje neomajno delo v Celju in njeni okolici.

Zaslužen je za ustanovitev Narodnega doma v Celju, Južnoštajerske hranilnice ter moške podružnice Ciril-Metodove družbe. Prizadeval si je za krepitev celjskih

slovenskih trgovskih in obrtniških obratov in podpiral delavsko društvo ter telovadno društvo Sokol. Največ truda mu je vzel boj za slovensko gimnazijo v Celju.

Z njegovim prihodom v Celje leta 1885 je tamkajšnje politično življenje precej oživel. S svojim delom je nizal precejšnje uspehe, kar je pri nemštvu sprožilo ostre reakcije. *Deutsche Wacht* je skoraj v vsaki izdani številki pozival v boj proti slovenizaciji. Ob ustanovitvi celjskega Sokola 1890. leta so Nemci napadli člane društva in njihove goste. Celjsko redarstvo (Sicherheitswache) ni pomagalo slovenskim narodnjakom, zato so se ti pritožili na namestništvo v Gradec in zahtevali, da se mestnemu uradu odvzame nadzor nad policijo. Pritožba je bila zavrnjena. Od mestnega urada so zato zahtevali izdajo orožnega lista, kar je bilo prav tako zavrnjeno. Naslednje leto je tajnik Posojilnice Franc Lončar, ki ga je zastopal Ivan Dečko, ponovno vložil prošnjo za izdajo orožnega lista, vendar je bila spet zavrnjena. Dr. Dečko se je pritožil štajerskemu namestništvu in od njega zahteval odločbo tudi v slovenskem jeziku. Zahtevi ni bilo ugodeno, zato se je pritožil na ministrstvo na notranje zadeve (to je utemeljil tako: prošnjo je vložil v slovenskem jeziku, zato je želel tudi odločbo dobiti v slovenskem jeziku). Če njegovi prošnji ne bi bilo ugodeno, bi moral pravico iskati na državnem sodišču. Ministrstvo je podelilo dovoljenje za orožni list, pritožbo glede slovenskega jezika pa so naprtili štajerskemu namestništvu, ki je menilo, da je uradni jezik nemški in urad ni dolžan odgovarjati na slovenske prošnje v slovenskem jeziku. Seveda s tem odgovorom Dečko ni bil zadovoljen, zato je pritožbo ponovno naslovil na ministrstvo za notranje zadeve. Prepričan je bil, da se mora zaradi enakopravnosti vloge, vložena v narodnem jeziku, rešiti v istem jeziku. Tako je odločilo tudi državno sodišče

8 Josip VOŠNJAK (1834–1911), politik, pisatelj in zdravnik, rojen v Šoštanju. Na Dunaju je študiral medicino in postal doktor kirurgije. Za politiko se je začel zanimati zelo pozno. V študentskih časih se ni globlje zavedal slovenstva, prav tako takrat še ni obvladal knjižne slovenščine. V krajih, kjer je služboval, je začel buditi mestno in kmečko prebivalstvo. V času volilne agitacije v Celju se je izkazal kot organizator, pisec razglasov, programov, vabil in dopisov. Bil je med ustanovitelji Slovenske matice, sodeloval pri mariborskem slovenskem državnopravnem programu, bil dopisnik Slovenca in sodelavec Slovenskega gospodarja. Napisal je brošuro Slovenci, kaj hočemo? Leta 1867 je bil v mariborskem kmečkem okraju izvoljen za poslanca v štajerski deželni zbor in ostal tam deset let (zagovarjal je jezikovno enakopravnost in Zedinjeno Slovenijo). Udeleževal se je slovenskih taborov in bil njihov govornik. Po njem so člane nove slovenske liberalne stranke imenovali kar »vošnjakovci«. Bil je najpomembnejši in najaktivnejši slovenski državni poslanec. SBL, 4. knjiga, str. 584–588.

9 Andrej EINSPIELER (1813 – 1888), politik, publicist in organizator, rojen v Svečah v Rožu. Leta 1823 je v Celovcu dokončal licej in bogoslovje. Bil je tajnik celovškega slovenskega društva in vodil politično delo koroških Slovencev. Zahteval je zedinjenje Slovenije in vložil prošnjo za delitev Koroške po narodnosti v dve okrožji. Zaradi agitacije proti volitvam v Frankfurtu je bila za njim celo izdana tiralica. Zavzemal se je za uvedbo slovenščine v cerkve, šole in urade ter nameščanje učiteljev in uradnikov večjih slovenščine, predvsem pa sodnikov. Oporekal je trditvi, da je Koroška nemška dežela in se pri tem skliceval na številčno razmerje, na zgodovino in slovenska krajevna imena. V ustavni dobi je izdajal revijo Stimmen aus Innerösterreich, ki je avstrijski javnosti predstavljala slovenske interese. Leta 1865 je ustanovil Slovenca, za koroške Slovence pa leta 1882 Mir. SBL, 1. knjiga, 1925–1932, str. 151–155.

10 Kukovec, 1938, str. 48.

11 Prav tam, str. 51–52.

12 Vrabl, 1938, str. 35.

13 Jutro, 1933, št. 256, str. 3.

leta 1888. 1. aprila 1892 je nato tudi ministrstvo celjskemu mestnemu uradu ukazalo prošnje v slovenskem jeziku reševati v istem jeziku, saj sta bila v Celju običajno v rabi oba jezika.¹⁴

Dr. Ivan Dečko je bil leta 1890 izvoljen v Štajerski deželni zbor kot zastopnik ljutomersko-ormoških kmečkih občin, kasneje pa tudi celjske okolice.¹⁴ Kot deželni poslanec je deloval do leta 1906, ko je moral delo zaradi bolezni opustiti.¹⁶

Dečko je v deželnem zboru deloval zelo vestno in se temeljito pripravljaj na vsako zadolžitev v odsekih in zbornici. Bil je prvi poslanec, ki je v deželnem zboru v Gradcu vložil slovenske interpelacije. Pritožbe in interpelacije so se nanašale na ponemčevanje v šolah, nasilnost Nemcev na raznih volitvah, na nemške razglase v Celju, na regulacijo rek in potokov, popravila in gradnje cest in mnogo drugega.¹⁷

Na 19. zasedanju, 19. novembra 1890, je Dečko vložil interpelacijo glede uporabe slovenskega jezika v okrajnem glavarstvu pri izdajanju odredb slovenskim občinam. Interpelacijo je predložil v slovenskem jeziku, zato jo je moral deželni glavar dati prevesti, Dečko pa jo je pred deželnim zborom prebral v slovenščini. Opozoril je, da se mora večji del slovenskega prebivalstva na Spodnjem Štajerskem na uradih ubadati z nemškim jezikom. Mnoge občine so v svoje urade uvedle slovenski jezik, okrajna glavarstva pa so zaprosili za odgovore dopisov v slovenskem jeziku. Nekatera okrajna glavarstva so to sprejela, nekatera še vedno ne. Občinska predstojništva so imela težave, saj včasih v celotnem občinskem odboru ni bilo osebe, ki bi razumela dovolj nemško, da bi dopis znala prevesti. Dečko je na državno oblast naslovil vprašanje, ali je pripravljena odrediti, da se s slovenskim narodom govori slovensko in naj pošiljajo slovenske dopise.¹⁸ Državni namestnik je njegovi pobudi ugodil in odredil strog nadzor, da bodo oboje upoštevali in izvajali.¹⁹

Čez dober teden je objavil članek v *Südsteirische Post*, kjer se je obregnil ob poučevanje v nemškem jeziku na

slovenskih osnovnih šolah. Šolski deželni odbor je namreč izjavil, da je za štajerske Slovence pouk v nemškem jeziku izrednega pomena in če bi jim ga onemogočili, bi bil to skoraj zločin. Na to izjavo je Dečko zelo glasno protestiral tudi na zasedanju deželnega zbora. Povedal je, da Slovenci sami najbolje vemo, kaj je za nas dobro in kaj ne. Če je nemški jezik tako velikega pomena, bomo Slovenci že sami segli po njem, saj dobrega blaga ni treba vsiljevati. Če dobro blago preveč hvalimo, dosežemo ravno nasprotno. S tem je želel pojasniti, da nemški jezik ni absolutno nujen. Slovenci ga cenimo, mogoče še malo preveč. O učenju jezika pa bodo Slovenci sami odločali, kako in kje se bo to zgodilo. Po njegovem mnenju je pouk v tujem jeziku predstavljal otrokom dodatno težavo pri učenju, ki ni nujno potrebna.²⁰

Leta 1892 je vložil interpelacijo glede regulacije pouka v nemškem jeziku v Občinah Sveta Ana, Dešna, Stopno in Pesnica. Ponovno jo je prebral v slovenskem jeziku, nakar je zapisnikar prebral še nemški prevod interpelacije.²¹

Poudaril je tudi, da je že leta 1885 deželni šolski svet odredil, da se v šoli v Makolah poučuje od drugega polletja prvega razreda dalje pri računanju in zemljepisu v nemškem jeziku, v drugem in tretjem pa se namenijo pouku nemškega jezika vsaj štiri učne ure tedensko. Posledično je bil učni uspeh mnogo slabši, zato so leta 1888 poslali prošnjo na šolsko ministrstvo, naj bo pouk urejen tako, da se bodo predmeti poučevali v slovenskem jeziku, nemškemu jeziku pa naj bodo namenjene posebne učne ure. Okrajni šolski svet je prošnjo odobril, vendar se v štirih letih ni nič spremenilo.²² Odgovor je bil, da je tako zato, ker sta bili istočasno vloženi dve pritožbi na dva različna organa, zato zadeva še ni rešena.²³

V deželnem zboru so bile pogoste debate o slovenskem jeziku kot učnem in uradnem jeziku. Nemci so si prizadevali v osnovne šole vpeljati nemški učni jezik. To pa ni obrodilo sadov, saj je prišlo do množičnega odpora slovenskega zastopništva. O tem se je Dečko razpisal leta 1893. Nemci niso želeli germanizirati le slovenskega

14 Cvirn, 1988, str. 37–40.

15 Jutro, 1933, št. 256, str. 3.

16 Prav tam, str. 5.

17 Kukovec, 1938, str. 52–54.

18 Knjižnica Pokrajinskega arhiva v Mariboru (dalje Knjižnica PAM), Sign. PII.-11/1890, str. 183–184.

19 Prav tam, str. 263.

20 Südsterische Post, 1890, št. 96, str. 1, 2.

21 Knjižnica PAM, Sign. PII.-11/1891-1892, str. 236.

22 Prav tam, str. 236–237.

23 Prav tam, str. 384.

kmeta, svoj vpliv so razširili na mesta in trge, kjer so se začeli zavzemati za ustanovitev nemških šol. Novoustanovljene nemške šole so za svoj obstoj pridobivale potrebno število učencev tako, da so očete slovenskih šoloobveznih otrok povabili v občinski urad, kjer jih je nagovoril okrajni glavar, češ da so prav oni izbrani, da s svojim podpisom podprejo ustanovitev takšne šole. Med očeti so bili tudi zavedni slovenski možje, ki so si po nekaj neprespanih nočeh končno oddahnili – zadeva se je nanašala le na šolski pouk in na urad so šli le zaradi enega podpisa. Nemške šole so tako prišle do zadovoljivega števila učencev, čeprav le na papirju, resničnost pa je bila drugačna. Če bi na teh šolah bili le nemški otroci, zakaj bi se potem Slovenci upirali nemškim šolam?²⁴

Leta 1898 je vložil interpelacijo, naj se v mariborske finančne občinske urade zaposlijo le uradniki, ki znajo tudi slovenski jezik. Njegovo branje interpelacije v slovenskem jeziku so večkrat zmotili vzkliki nemških poslancev, vendar ga to ni ustavilo pri nadaljnjem branju.²⁵ Slovenski poslanci so bili seznanjeni, da kar 19 uslužbencev od skupno 29 sicer obvlada slovenski jezik, vendar s tem niso bili zadovoljni. Želeli so, da znajo slovenščino vsi uradniki.²⁶ Še istega leta je bila vložena interpelacija, ki se je nanašala na uvedbo pouka v slovenskem jeziku na ljudskih šolah Petrovče in Liboje. Interpelacija je bila prebrana v slovenskem jeziku, zato sta takrat sejno sobo iz protesta zapustili obe nemški stranki (v sobo sta se vrnila, ko je bila interpelacija prevedena in prebrana tudi v nemškem jeziku).²⁷ Predlagana pobuda je bila predložena okrožnemu šolskemu svetu.²⁸

Leta 1899 je Dečko vložil prošnjo za ustanovitev kmetijske šole s slovenskim jezikom pri Sv. Juriju. Že med govorom so nemški poslanci vzklikali: »*Ihr habt's ja nicht einmal eine Grammatik!*»,²⁹ »*Die Slovenen sind meist Analphabeten, sie sollen zuerst in die Volksschule gehen!*»,³⁰ »*Drei slovenische Gymnasien haben sie!*«³¹ Pri glasovanju je dvajset poslancev želelo podati predlog komisiji, dvajset je predlog zavrnilo, zato so slovenski poslanci protestno zapustili

sejno dvorano.³² O tem je pisal tudi v *Südsteirische Postu*. Na Štajerskem je bilo devetnajst meščanskih šol, od tega le tri na Spodnjem Štajerskem, nobena pa ni bila slovenska. Slovenskemu prebivalstvu se je godila velika krivica, saj so bile prav meščanske šole velikega pomena za praktično življenje. V prvem paragrafu statuta štajerskih meščanskih šol je bilo zapisano, da je namen šol dobiti po zaključku primerno izobrazbo in se izučiti obrti ali pa se posvetiti kmetovanju ali trgovanju. To je bilo zelo pomembno tudi za slovensko prebivalstvo na Spodnjem Štajerskem. Kmetije v tem delu države so bile zelo majhne, zemlja ni bila dovolj rodovitna in pogosto ni bilo dovolj pridelka, da bi lahko kmet, kljub svoji marljivosti, pridelal dovolj za svojo številčno družino. Tudi industrija in obrt nista bili zelo razviti ali ju pa sploh ni bilo. Zato so potrebne šole, na podlagi katerih se bo razvila ali pa sploh ustvarila industrija za potrebe tega dela dežele. Tega ne moreta uresničiti dve meščanski šoli (v Mariboru in Celju). V tretjem paragrafu statuta za štajerske deželne meščanske šole so bili zapisani tudi pogoji za vpis učencev v šolo, ki pa so jih slovenski otroci težko izpolnjevali (statut je narekoval, da so lahko bili v 1. razred vpisani učenci, ki so dopolnili enajst let in ki so opravili vpisni izpit iz nemškega jezika in računanja vsaj z zadovoljivim predznanjem). To je bil razlog, da je bil vpis v meščansko šolo omogočen le nekaterim slovenskim otrokom. Poročilo o obisku učencev deželno mestnih šol v šolskem letu 1897/98 nakazuje, da je bilo vpisanih le 18,5% učencev slovenske narodnosti. Če se zraven prištejejo še javne mestne šole, pa je bila statistika še poraznejša. V Celju je šolo obiskovalo šestinštirideset slovenskih učencev, prav toliko bi jih utegnilo biti tudi v Mariboru.³³

Dr. Dečko je podal predlog za ustanovitev kmetijske šole pri Sv. Juriju, ki bi bila geografskega, gospodarskega in nacionalnega pomena, saj je bil kraj v centru Spodnje Štajerske (tu je bila dobra cestna povezava med severom in jugom in zaradi bližajoče se gradnje železnice proti hrvaški meji bi bila povezava tudi proti vzhodu). V bližnjih okrajih je bila največja revščina, kjer se je prebivalstvo le s težavo preživljalo, obrti in industrije pa sploh ni bilo. Šola bi bila

24 *Südsteirische Post*, 1893, št. 46, str. 1.

25 Knjižnica PAM, Sign. PII-11/1897-1898, str. 61–62.

26 Prav tam, str. 394.

27 Prav tam, str. 334–335.

28 Prav tam, str. 371.

29 Prevod: »Vi nimate niti slovnice!«

30 Prevod: »Večina Slovencev je analfabetov (nepismenih), naj gredo najprej v osnovno šolo!«

31 Prevod: »Tri slovenske gimnazije že imate!«

32 *Südsterische Post*, 1899, št. 33, str. 4.

33 *Südsterische Post*, 1899, št. 32, str. 1.

namenjena predvsem slovenskemu prebivalstvu, zato so zahtevali, da bi na tej šoli poučevali v slovenskem jeziku. Učenci bi se posvečali tudi učenju nemškega jezika, saj je v njihovem interesu, da bodo po končani izobrazbi lahko obiskali dežele, kjer so obrt, industrija in kmetijstvo na višji stopnji in bi tako lahko izpopolnili svoje znanje in ga prenesli v svojo deželo. Sv. Jurij je bil tudi kraj z nacionalnim pomenom. Pri štetju prebivalstva leta 1890 je kar 98,22 % prebivalstva navedlo slovenski jezik kot svoj pogovorni jezik. Tukaj se praktično noben Nemec ne bi mogel pritoževati, da bi na tej šoli potekalo poslovenjenje. Zahtevali so tudi, da bi država namenila sredstva za uresničitev slovenske šole. Do takrat je bila sredstev deležna le nemška stran, čeprav je slovensko prebivalstvo moralo za izobraževalne ustanove tudi vedno plačevati svoj delež. Na seji deželnega zbora je naletel na povsem gluha ušesa, saj so ga gladko zavrnil. Bil je zelo užaljen, zavpil je, da je to nesramnost in zapustil dvorano deželnega zbora.³⁴

Na naslednjem zasedanju so slovenski poslanci vložili protest, češ da je onemogočeno delovanje slovenskih parlamentarnih obveznosti in da slovenski poslanci svojih prošelj sploh ne morejo pripeljati do posvetovanja.³⁵

Desetletja je vprašanje celjske gimnazije pretresalo avstrijsko državo, usodno pa je bilo tudi za dr. Dečka.³⁶ Ena od pglavnitnih zahtev v okviru jezikovne in šolske enakopravnosti slovenskega naroda je bila pobuda po ustanovitvi slovenske gimnazije v Celju. Zaradi trdovratnosti in krivičnosti nemških nacionalistov je bilo to prioriteto politično vprašanje slovenskih narodnjakov.³⁷ Julija 1895 je izšla odredba ministrstva za uk in bogočastje, da se ustanovi državna nižja gimnazija s slovenskim učnim jezikom. V slovenskem jeziku se bo poučeval verouk, slovenščina in matematika, pri ostalih predmetih pa bo učni jezik nemški.³⁸

Da je bila v Celju slovenska gimnazija potrebna, dokazuje dejstvo, da se je prvo šolsko leto vanjo vpisalo sedeminosemdeset otrok, v prvi razred nemške gimnazije pa le sedeminšestdeset. Vpisov v nemški oddelek bi bilo

morda še manj, če si celjski Nemci ne bi dovolili majhne zvijače. Vpis v nemški razred je namreč potekal v nedeljo, v slovenski razred pa v ponedeljek, ko marsikateri kmet ni utegnil vpisati svojega otroka.³⁹

V državnem zboru so se z nemške strani nenehno vrstili napadi na nemško-slovenske gimnazijske razrede v Celju. Leta 1902 je bila podana zahteva, da se v Celju razredi opustijo in se za Slovence ustanovi nižja gimnazija v Mariboru. Slovenski narod je o tem objavil članek z naslovom »*Celje*« in navedel, da bi bilo morda bolje iskati nekakšen kompromis.⁴⁰ O tem se je Dečko razpisal v *Domovini*: »*Časnik, ki vabi štajerske Slovence v kompromis glede samostojnih slovensko-nemških spodnjih gimnazijskih razredov v Celju, v katerih se vsaj trije predmeti učijo v slovenskem jeziku, časnik, ki popolnoma prezira ravno v zadnji dobi tako glasno in sijajno dokazane pravice štajerskih Slovencev do treh popolnih slovenskih srednjih šol, časnik, ki v očigled tej sveti pravici nasvetuje štajerskim Slovincem popust one tako težko pribojevalne malenkostne trohice od te pravice, časnik, ki to postojanko podira, tak časnik ni in ne more biti glasilo štajerskih Slovencev!*«⁴¹

Slovenski deželni poslanci so nato marca, leta 1902 sklicali zbor v celjskem narodnem domu, ki mu je predsedoval dr. Ivan Dečko. Ugotovili so, da je ta resolucija sramotilna za slovensko kulturo in nemški narod označili za strahopetnega v boju za obstanek slovenskega naroda.⁴² Sklican je bil tudi shod zaupanja vrednih mož iz celotne Slovenije, na katerem sta bila govornika dr. Dečko in prefekt Anton Korošec. Slovenskim državnim poslancem je bilo izrečeno priznanje, da so postopali odločno, složno in uspešno. Povedano je bilo, da je Slovenska gimnazija v Celju preveč pomembna za štajerske Slovence, zato mora ostati in se razširiti v višjo gimnazijo.⁴³

Dečko je imel v svojem političnem delovanju vedno podporo duhovščine, kar je razvidno iz številnih pisem. Župnik iz Slovenskih Goric je zapisal: »*Ker mi ni mogoče 10. aprila t. l. ob dveh popoldne udeležiti se tako imenitnega shoda v Celji glede celjske gimnazije, Vam naznanjam, da je splošno prepričanje narodnjakov kozjanskega okraja,*

34 Südsteirische Post, 1899, št. 32, str. 1–2.

35 Knjižnica PAM, Sign. PII-11/1898-1899, str. 239.

36 Jutro, 1938, št. 256, str. 5.

37 Orožen, 1974, str. 209–211.

38 Spindler, 1938, str. 80.

39 Cvirn, 1986, str. 80–81.

40 Orožen, 1974, str. 297.

41 Domovina, 1902, št. 25, str. 1.

42 Spindler, 1938, str. 82.

43 Orožen, 1974, str. 298.

*da slovenska spodna gimnazija zamore prospevati le v Celji in v nobenem drugem kraju blizu Celja. Vsak, tak najugodnejši kompromis bi škodoval neizmerno in morebiti za zmiraj spodnoštajerskim Slovincem. Torej proč z vsakim kompromisom! Živela Slovenska gimnazija v Celji!*⁴⁴

Odvetniški kolega dr. Pipuš⁴⁵ je Dečku v osebnem pismu napisal: »Ti nesrečni dvojezični gimnazijski razredi so bili menda zadnja pridobitev Slovencev na narodnem polju. Od tistega časa, skoraj sedem let nismo dosegli ničesar več v naši politiki, pač pa v marsičem nazadovali.« Nadalje piše: »Vse naše moči absorbira to celjsko vprašanje. Vsled tega venega prepira tudi zavod sam ne more napevati tako, kakor bi sicer lahko napeval. Po mojem mnenju bi bilo za slovensko politiko nujno potrebno, da se tukaj doseže mir, da se doseže nekaj stalnega. Tudi jaz vsekakor nisem za to, da bi se ta zavod opustil ali premaknil v Maribor, Žalec, Št. Jurij ad., vendar pa mislim, da bi bil zdaj najugodnejši čas za primeren kompromis. Nemci bi se radi izkobacali iz zagate, v katero so se zaleteli, vlada pa bi gotovo tak rada se ga za vselej znebila tega prepira.«⁴⁶

Enakega mnenja je bil dr. Fran Rosina;⁴⁷ v pismu mu je napisal, da bi bila boljša višja gimnazija v Gaberju kakor pa nižja v Celju.⁴⁸

Štirinajst dni po omenjenem zborovanju je bilo poslancema Dečku in Berksu ponujeno, naj označita primerne lokacije, kjer bi lahko stala nižja gimnazija.⁴⁹

Dr. Dečko se je za zidanje slovenske gimnazije v Celju bojeval precej časa. Delovala je že deset let, vendar v zasebni hiši. Nemci so se na veliko uprli njeni zidavi, kajti v nemškem Celju to ne bi smelo biti dovoljeno. Dečko se jim je spet uprl. Zazidalno parcelo v Celju ali okolici je bilo zelo težko

najti. Učni upravi je pokazal pet primernih stavbišč in ta je izbrala stavbišče na njegovem posestvu v bližini sokolskega doma v Gaberju. Stavbišče je bilo nekaj korakov čez državno cesto, ob meji z Mestno občino Celje. Dečko je na to pristal, ker pa drugih ni nič vprašal, so mu to zamerili. Kljub vsemu, kar je naredil za Celje in štajerske Slovence, so v dnevniku Slovenec zahtevali njegovo politično smrt.⁵⁰ Obsodili so ga, da mu gre le za denar, ki ga je dobil za stavbišče. Zapisali so: »Dr. Dečkovo postopanje v tej zadevi se mora imenovati šarlatanstvo prve vrste.«⁵¹

Vseskozi je Dečko sodeloval z duhovščino in, ko je Slovenski gospodar objavil članek kanonika Voha, ki mu je očital sebične namene, ga je to strašno užalilo in potrl. Da so ga napadli lastni bratje, ni mogel preboleti.⁵²

Njegovi prijatelji so bili prepričani, da so za njegovo prezgodnjo smrt krivi njegovi politični nasprotniki. Zadnja leta svojega življenja se je boril za enakopravnost slovenskega jezika in naroda ter popolno slovensko gimnazijo v Celju. Namesto da bi se slovenski politiki skupaj z njim boril za dosego teh ciljev, se mu je klerikalni tabor le smejal. Že hudo bolnega, so ga še po krivem obtožili sebičnosti. Obtožba, ki ga je bremenila, ga je duševno popolnoma zlomila.⁵³

Do leta 1906 je slovenski politiki na Spodnjem Štajerskem dajala pečat sloga, katere nosilci so bili predvsem intelektualci. Glavna osebnost takratne politike je bil Ivan Dečko, po katerem imenujemo tudi obdobje na prehodu v 20. stoletje, Dečkova doba, ki pomeni vrhunec štajerskega slogaštva.⁵⁴ Dečko je bil nacionalno zelo zaveden, čutil je dolžnost do slovenskega naroda, predvsem do Štajercev, zato se je več kot dvajset let boril za pravico in blagor slovenskega naroda.⁵⁵

44 ZAC, Pismo župnika Jožefa Tombaha Ivanu Dečku, 1902.

45 Radoslav PIPUŠ (1864–1928), narodni in gospodarski delavec, rojen pri Sv. Križu nad Mariborom. Gimnazijo je obiskoval v Mariboru in nato študiral pravo v Gradcu. Bil je konceptient pri Janku Sernecu v Mariboru, nato pa pri J. Hrašovcu in Josipu Sernecu v Celju. Zatem je bil odvetnik v Mariboru. Delovati je začel kot predsednik dunajske Slovenije. Bil je odbornik mariborske in celjske čitalnice, predsednik Delavskega bralnega in pevskega društva Maribor, predsednik Posojilnice, blagajnik Zgodovinskega društva, predsednik Dijaške kuhinje, predsednik Trgovskega in obrtniškega društva, predsednik moške podružnice Društva Cirila in Metoda, odbornik mariborskega društva hišnih posestnikov, načelnik mariborske podružnice Zveze industrijcev in član predsedstva Zveze industrijcev v Ljubljani ter član industrijskega odseka Zbornice za trgovino, obrt in industrijo. SBL, 2. knjiga, 1933–1952, str. 352–353.

46 ZAC, Pismo odvetnika Pipuša Ivanu Dečku, 1902.

47 Fran ROSINA (1863–1924), politik, rojen v Leskovcu. Gimnazijo je končal v Ljubljani, pravne študije pa na Dunaju. Leta 1895 odprl svojo pisarno v Ljutomeru, čez šest let pa se je preselil v Maribor. Leta 1888 je v Novem mestu ustanovil dolenjski Sokol, v Celju pa je bil odbornik v italnici in podružnici Družbe Cirila in Metoda. Bil je tudi stalni dopisnik Slovenskega naroda in Domovine. Leta 1896 je bil izvoljen za poslanca v štajerski deželni zbor. Bil je tudi predsednik italnice v Mariboru, načelnik posojilnice in predsednik Zadrugne zveze v Celju. Leta 1907 je ustanovil društvo Sokol v Mariboru. Leta 1918 je stopil kot podpredsednik v novoustanovljeni Narodni svet za Štajersko. SBL, 4. knjiga, str. 133–134.

48 Orožen, 1974, str. 299.

49 Cvirn, 1986, str. 243.

50 Kukovec, 1938, str. 59–62.

51 Slovenec, 1905, št. 25, str. 1.

52 Jutro, 1933, št. 256, str. 3.

53 ZAC, Spomini, str. 2–3.

54 Baš, 1989, str. 65–66.

55 N. J. Vrabl, 1938, str. 38–39.

Povzetek

Dr. Ivan Dečko je bil ena pomembnejših slovenskih političnih osebnosti, ki se je že v rani mladosti dobro zavedal svojih korenin in pomena biti Slovenec. Vztrajno si je prizadeval za uvedbo slovenskega jezika v urade in šole ter nastanek slovenske gimnazije v Celju. S svojim delovanjem se je kot pravnik zavzemal za pravice preprostega slovenskega naroda in kot novinar s svojimi članki prebujal in večkrat tudi okrcal svoje sonarodnjake. Kot narodno zaveden politik je vztrajno poudarjal neenakost maternega jezika v primerjavi z nemškim in s tem pustil velik pečat v slovenski zgodovini. Kljub njegovemu ogromnemu in vsestranskemu delovanju je njegova zapuščina zelo skromna. Njegovo življenje in delo je v knjigi povzel Vekoslav Spindler (napisal jo je na podlagi časopisnih člankov in rokopisov, ki mu jih je zaupala in mu jih izročila na voljo njegova, takrat še živeča, žena Adela. Vse zgodovinsko pomembne dokumente o svojem političnem delovanju je Dečko zaradi depresije in izkazane nevhvaležnosti do njegovega dela uničil.

Viri

Zgodovinski arhiv Celje (ZAC), Osebni fond dr. Ivana Dečka 1895–1908 (korespondenca, vabila, zapisi)

- Pismo župnika Jožefa Tombaha Ivanu Dečku, 8. april 1902.
- Pismo odvetnika Pipuša Ivanu Dečku, 27. marec 1902.
- *Spomini*.

- Celje, Domovina, 28. marec 1902, šte. 25.
- *Ob 25-letnici smrti dr. Ivana Dečka*, Jutro, 1. november 1933, št. 256.
- *Ob 30-letnici smrti dr. Ivana Dečka*, Jutro, 4. november 1938, št. 256.
- *Politična morala v štajerskih Slovencih*, Slovenec, 31. januar 1905, št. 25.

Stenographische Protokolle über die Sitzungen des steiermärktischen Landtages, Knjižnica Pokrajinskega arhiva v Mariboru (PAM), Siebente Landtagsperiode.

- I. Session vom 14. Oktober bis 22. November 1890, Sign. PII.-11/1890.
- II. Session vom 28. und 29. Dezember 1891 und 3. März bis 8. April 1892, Sign. PII.-11/1891-1892.

Stenographische Protokolle über die Sitzungen des steiermärktischen Landtages, Knjižnica Pokrajinskega arhiva v Mariboru, Achte Landtagsperiode.

- I. Session vom 28. und 30. Dezember 1896 und 26. Jänner bis 3. März 1897, Sign. PII-11/1896-1897.
- II. Session vom 28. Dezember 1897 und 10. Jänner bis 26. Februar 1898, Sign. PII-11/1897-1898.
- III. Session vom 28. und 29. Dezember 1898 und 14. März bis 18. Mai 1899, Sign. PII-11/1898-1899.
- IV. Session vom 29. und 30. Dezember 1899 und 26. März bis 5. Mai 1900, Sign. PII-11/1899-1900.

Stenographische Protokolle über die Sitzungen des steiermärktischen Landtages, Knjižnica Pokrajinskega arhiva v Mariboru, Neunte Landtagsperiode.

- II. Session vom 26. September bis 10. November 1904 und vom 28. Dezember 1904 bis 14. Jänner 1905, Sign. PII-11/1904-1905.
- III. Session vom 18. Oktober 1905 bis 25. November 1905, Sign. PII-11/1905.

- *Zur Frage der deutschen Sprachunterrichtes an slow. Volksschulen*, Südsterische Post, 29. november 1890, šte. 96.
- *Aus der heutigen Schuldebatte im sterischen Landtage*, Südsterische Post, 10. junij 1893, št. 46.
- *Deutsche Gerechtigkeit in Steiermark*, Südsterische Post, 22. april 1899, šte. 32.
- *Politische Rundschau*, Südsterische Post, 26. april 1899, šte. 33

- Slovenski bibliografski leksikon, 1. knjiga, Ljubljana, 1925-1932
- Slovenski bibliografski leksikon, 2. knjiga, Ljubljana, 1933-1952
- Slovenski bibliografski leksikon, 3. knjiga, Ljubljana, 1960–1971.
- Slovenski bibliografski leksikon, 4. knjiga, Ljubljana.

Literatura

- Franjo Baš, *Prispevki k zgodovini severovzhodne Slovenije*, Založbe Obzorja, Maribor, 1989.
- Janez Cvirn, *Celjsko gimnazijsko vprašanje*. V: Celjski zbornik 1986, Kulturna skupnost občine Celje, Celje, 1986.
- Janez Cvirn, *Boj za Celje, Zveza zgodovinskih društev*, Ljubljana, 1988.
- Dr. Vekoslav Kukovec, *Dr. Ivan Dečko – publicist in politik*. V: Vekoslav Spindler, Dr. Ivan Dečko in njegova doba, Maribor, 1938.
- Janko Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 2. del (1849–1941), Celjski zbornik, Celje, 1974.
- Josip Sernec, *Spomini*, Tiskovna zadruga, Ljubljana, 1927.
- *Slovenska gimnazija v Celju in dr. Dečko*. V: Vekoslav Spindler, Dr. Ivan Dečko in njegova doba, Maribor, 1938.
- N. J. Vrabl, *Življenje in delo Ivana Dečka*. V: Vekoslav Spindler, Dr. Ivan Dečko in njegova doba, Maribor, 1938.